

В.В.Мерінова

Фрагменти уроків розвитку зв'язного мовлення в початкових класах

Методичний посібник

**Спеціалізована
загальноосвітня школа
I-III ступенів №12 м. Хмельницького**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
СПЕЦІАЛІЗОВАНА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №12 М.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

РОЗЛЯНУТО

Науково-методичною радою
управління освіти Хмельницької міської ради
протокол № від
Завідувач НМЦ

СХВАЛЕНО

Вченою радою Хмельницького обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти
Протокол № від 2016р
Ректор ХОІППО.....В.Берека

Фрагменти уроків
розвитку зв'язного мовлення
у початкових класах
Методичні рекомендації з досвіду роботи.
Практичні поради.

Підготувала: Мерінова В.В.
учитель початкових класів

2016 рік

Рецензенти:

Медера Т.П., вчитель української мови та літератури, «спеціаліст вищої категорії», «вчитель-методист» СЗОШ №12 м.Хмельницького;

Мурга В.І., голова методичного об'єднання вчителів початкових класів «спеціаліст вищої категорії», «старший вчитель».

*Схвалено до друку методичною радою
СЗОШ №12 м.Хмельницького школи
(Прокол №2 від 22 лютого 2016 року)*

Мерінова В.В.

Фрагменти уроків розвитку зв'язного мовлення для 2-4 класів.

У цьому посібнику вміщено практичний матеріал для уроків розвитку зв'язного мовлення.

Для проведення уроків запропоновані завдання на розвиток творчого мислення, ігрові моменти на методичні рекомендації щодо їх використання

Посібник складений згідно з чинними Програмами для 1-4 класів середньої загально-освітньої школи та може використовуватися вчителями на уроках розвитку зв'язного мовлення.

Зміст

Передмова

На хмаринці пролетіла осінь люба, золота. (складання речень за схемами) 2 клас

Складання усного опису тварин (зокрема білочки) 2 клас

Складання розповіді про зиму. 2 клас

Складання розповіді за спостереженнями «Осінь прийшла». 2 клас

Складання розповіді за спостереженнями «Здрастуй. Весно ясно!» 3 клас

Складання тексту-міркування. 3 клас

Написання твору «Зимовий ліс» за картиною. 3 клас.

Текст-міркування. 3 клас

Будова тексту-міркування. 3 клас

Закріплення знань учнів про будову тексту та засоби зв'язку його частин. 3 клас

Складання твору-роздуму з елементами опису за темою «Я і Україна» 4 клас

Складання наукового тексту «Береза», художнього опису «Берізка», казки «Білокура красуня» за поданим планом. 4 клас

Складання тексту-міркування «Віночок вити – життя любити». 4 клас

Складання тексту-розповіді з елементами опису на тему «Перші весняні квіти». 4 клас

Складання казки на основі власного досвіду. 4 клас.

Складання розповіді на основі власних спостережень «Моя мама – найкраща у світі». 4 клас.

Написання твору «Калина!». 4 клас.

Складання твору «Рушник». 4 клас.

Передмова

Розвиток мовлення – це основоположний провідний принцип. Що пронизує і об'єднує всі види мовленої діяльності учнів. Саме формування мовленнєвих компетентностей займає важливе місце у навчальному процесі. Організовувати роботу на уроці слід таким чином. Щоб кожна дитина могла вільно спілкуватися, висловлювати власні думки і слухати товари слів, спостерігати, робити висновки і узагальнення.

У цій брошурі містяться творчі завдання для розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів. Це фрагменти уроків розвитку зв'язного мовлення із застосуванням елементів інноваційних технологій. Зокрема, проблемне навчання, яке добре формує зв'язне мовлення. Логічне мислення, образну уяву. Це асоціативний метод, який сприяє розвитку філософських думок, тяжінню до певної абстракції, узагальнення. Використовуючи ці завдання, педагог має змогу забезпечити диференційований підхід до учнів, застосовуючи вправи творчого характеру, що розвивають мислення, уяву, фантазію, а також виховують самостійність. Вправи учать порівнювати, узагальнювати, передбачати.

Завдання для розвитку зв'язного мовлення, формують та збагачують словник учнів, навчають уважно та чуйно ставитись до слова, яскраво, образно висловлювати свої думки, тлумачити значення незрозумілих слів.

Важливе місце належить і груповій роботі, яка виховує відповідальність кожного члена групи, уміння співпрацювати, самооцінки, комунікабельності; стимулює пізнавальні потреби та щирість, відвертість виловлювань, демократизм думок.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

2 клас

Тема. На хмаринці проліта Осінь любя, золота.

(складання речень за схемами)

II. Основна частина уроку.

1. Робота за картиною 'Золота осінь' І.Левітана.

– Погляньте на цю картину. Це царство Дідуся-Лісовичка. Воно чудове у різні пори року, а восени – особливо.

– Розгляньте дерева. Що зробила з ними осінь? (Розфарбувала в різні кольори. Подарувала їм золоте вбрання).

– Спробуймо описати дерева, зображені на картині.

– Ось замріяний молодий клен. Яким кольором розфарбувала його Осінь? (Червоним, багряним).

– А що подарувала вона берізкам?

(У коси вплела золоті стрічечки).

– А у якому вбранні старий, кремезний дуб? (Коричнево-жовтому).

– А яким вам здається каштан?

(Зачарований, замріяний, жовто – багряний).

– Правда, красиво в осінньому лісі! Радю зустрів він нас зі своїм господарем Дідусем-Лісовичком.

2. Усне складання розповіді.

– А зараз спробуємо розповісти про все те, що ми побачили. Як назвемо нашу розповідь? ('В осінньому лісі', 'В гостях у Дідуся-Лісовичка').

А щоб легше нам було складати розповідь, скористаємося графічними моделями речень.

_____.
_____.
_____.
_____.
_____.
_____.

Ми ходили до осіннього лісу.

Листя на деревах було
різнокольоровим.

Замріяний клен у червоному вбранні.

Берізка в коси вплела золоті стрічки.

Дуб коричнево – жовтий.

Це осінь так зачарувала ліс.

3. Запис речень у зошити.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

2 клас

Тема. Складання усного опису тварин (зокрема білочки)

IV. Підготовка до творчої роботи. Робота з ілюстраціями.

- Розгляньте малюнок.
- Кого ви бачите на малюнку? (Білочку)
- А чому ви так лагідно назвали цю тварину? (Бо вона маленька, добра)

Усний опис білочки.

Робота в групах. (Групи отримують картки з запитаннями).

I група. Дібрати слова-ознаки.

- Яка шерсть у білочки? (Руда, гладенька, м'яка, пухнаста)
- Які вушка у тваринки? (Руденькі, гостренькі, маленькі)
- Які очки у неї? (Чорненькі, маленькі, блискучі)

II група. Дібрати слова-порівняння.

- З чим можна порівняти шерсть білочки? (Клубочок, пушок)

- З чим можна порівняти вушка? (Щіточки, пензлики, шишечки, реп'яшки, чубчики, вузлики, пір'їнки, хвоїнки, кущики моху)
  - З чим можна порівняти очі білочки? (Краплинки, намистинки, насінники, зернята, перлини)
  - З чим можна порівняти хвостик? (З гілочкою, пір'ячком, віялом)
- Перевірка завдань. (Відповіді дітей).

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

2 клас

Тема. Складання розповіді про зиму.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Оголошення теми і мети уроку.

Сьогодні Зима-чарівниця завітала до нас на урок розвитку зв'язного мовлення, на якому ми навчимося усно складати розповідь про... А про що, ми відшукаємо у «хурделиці». Починаємо читати із середини по колу. (Вивішую на дошці малюнок, де заховане слово «зима»).

А М З Н

Про що розповідь? (Про зиму).

2. Вправа «Мозкова атака»

- Діти, чи любити ви зиму?
- А який сьогодні день?
- Коли випав перший сніг?
- Який настрій викликав перший сніг?
- А що прикрашає зиму?

(блискучі бурульки, ажурні сніжинки, таємничі кучугури).

3. Поетична хвилинка.

(Слухання вірша про зиму)

Зима! Зима! Усякий знає,

Вона холодною буває.

Летять, кружляють, як пушинки,
Легкі, білесенькі сніжинки.
От випав сніг. Яка обнова!
Зима тоді така чудова.

- Який настрій у зими?

(Може бути різний: і сумний, і веселий).

- Наш павучок зловив слова зимового настрою, давайте залишимо ті,
які відповідають нашому сьогоdnішньому настрою.

(Радісний, спокійний, святковий, бадьорий, піднесений, похмурий, сердитий,
сумний, злий).

- Діти, а які у нас помічники на уроці?

(Уява, фантазія, слово, образ, почуття, творчість).

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

2 клас

Тема. Складання розповіді за спостереженнями 'Осінь прийшла'.

II. Основна частина. (продовження).

- мандруючи чарівними стежинками красуні-осені, продовжимо роботу над
словом.

Словникова робота.

Осінь (що зробила?)...

(прийшла, підкралася, припливла, прилинула)

Осінь (яка?)...

(чарівна, золота, щедра, різнобарвна, дощова, пізня)

Дерева і кущі одягли (яке?) вбрання.

(різнокольорове, барвисте, золоте, різнобарвне)

Небо (яке?)...

(захмарене, сумне, сіре, безхмарне)

Сонечко (що робить?)...

(світить, але не гріє)

Птахи (що роблять?)

(відлітають (куди?) у вирій, в теплі краї).

Пояснення слова «вирій».

Диференційована робота

I група. Вставити пропущені слова.

Прийшла (яка?) осінь. Дерева і кущі _ _ _ . Повиває (який?) _____ вітерець.

Небо (яке?)_____, _____. Сонечко (що робить?)_____, але не _____.

(Хто?) готуються до зими.

II група. Робота з деформованим текстом.

Дерева одягли різнобарвні шати. Птахи відлітають у вирій. Сонечко світить, але не гріє. Прилинула золота, щедра осінь.

Пояснення слова «вирій».

III група. Поділити текст на речення.

Прийшла чарівна осінь вона позолотила усе навкруг сонечко все менше пригріває птахи та звірі готуються до зими.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Складання розповіді за спостереженнями ‘ Здрастуй, весно ясно!’

III. Підготовча робота до складання розповіді.

1. Вступна бесіда.

- Ось і настав другий місяць весни – квітень. Ніч від нас утікає, стає коротшою. Їй так легше сховатися від сонечка. Теплі промінчики підгоняють неслухняні струмки до матері-річки. І хоч вони ще не так щедро роздають своє тепло всім діткам, птахам, рослинам, але сонечко дуже любить весну. Про неї багато віршів

склали поети, багато прислів'їв, приказок і прикмет склав кмітливий, спостережливий народ.

2. Робота в групах.

Учні діляться на три групи. Керівник кожної групи вибігає, зриває пелюстку з чарівної весняної квіточки і визначає завдання.

Перша група . 'Поети'.

Скласти віршик.

Принесло нам сонечко знов	край
І ласкаві промені	гай
З трав і квітів виткало	тепло
На лужку погралось із	розлило
І співає весело поле й	килими
Кличе птахів сонечко в рідний	дітьми

Друга група. 'Кмітливі'.

Скласти приказки.

- 1) Квітень, пташок, квітчає, з, землю, вирію, стрічає. (Квітень землю квітчає, з вирію пташок стрічає).
- 2)Весна, води, відмикає, і, дерева. (Весна відмикає дерева і води).
- 3)Квітневі, пробуджують, землю, струмки. (Квітневі струмки землю пробуджують).

Третя група. 'Спостережливі'

Закінчити речення.

Народні прикмети:

- 1)Ранній приліт граків - на теплу ... . (Весну)
  - 2)Довгі бурульки - на довгу ... . (Весну)
  - 3)Багато хрущів весною - на ... . (Засуху)
3. Перевірка завдань.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Складання тексту- міркування.

III. Основна частина уроку.

1. Вправи на побудову міркувань за даним початком.

Прочитай текст.

Хто покарав його.

Я образив товариша. Я штовхнув сусіда. Я вдарив собаку. Я нагрубив сестрі. Всі пішли від мене. Я залишився один і гірко заплакав.

—Хто покарав його? – спитала сусідка.

—Він сам покарав себе, –відповіла мама.

Запитання для бесіди:

- Як ти вважаєш, чи можна поводити себе так, як цей хлопчик? Чому?
Доведи свою думку.

Починай міркування так: *‘Я думаю, що не можна поводити себе так, як цей хлопчик, бо ...’*

2. Колективне складання міркування за змістом прислів'їв.

- Не кажи – не вмію, а кажи – навчусь!
- Кажуть, гірко поробиш – солодко з'їси...
- Від теплого слова і лід розмерзає.

3. Самостійне складання творів за поданим початком.

Пропоную такі теми:

- Не можна ображати слабших за себе, тому що...
- Я завжди допомагаю мамі, наприклад ....
- Не можна знищувати гнізд птахів, адже ....

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Написання твору «Зимовий ліс» за картиною.

IV. Робота над матеріалом уроку.

- Складання усної розповіді за опорними словами.

Зачин. Завітала в гості зима-чарівниця.

Головна частина. Слова-помічники:

білою ковдрою, казкове вбрання, іній вкрив, пахне морозом, застигли, дрімають мовчки, спочиває до.

Висновки. Картина вчить бачити красу і любити природу.

- Написання творів за словесно-графічними моделями (опорами).

На дошці: Ліс вкрився білою ковдрою. М'який _____ безшумно сідає на Кудлаті _____ сосон. _____ навкруги. Спочиває, до, ліс, весна.

Індивідуальні картинки.

1. У _____ насипало багато пухкого _____ снігу. _____ одягли казкове вбрання. Білочки _____ пахнуть морозом. Це, створила, красу, зима, таку.

2. Холод скував _____ і запорошив їх _____. Застигли _____ сосни та й дрімають мовчки. _____ навкруги. Чекає, весна, ліс.

3. _____ насипало багато пухкого _____ снігу. _____ одягли _____ казкове вбрання. Прикрасилися _____ в _____ мереживо і сріблястий бісер. Я, ліс, зимовий, так, люблю!

Зачитування творів учнями. Колективне обговорювання, редагування.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Складання твору-опису снігура.

III. Повідомлення теми і мети уроку.

- Сьогодні на уроці ми будемо говорити про цих чудових птахів і зовнішній вигляд.
- Діти, а як ви гадаєте, чому їх так назвали? (відповіді дітей).
- А ось як про снігурів пише письменниця Г. Демченко.

Снігурі

Подивився: у дворі
В чорних шапках снігурі.
Ще й червоні фартушки
Одягли собі пташки.
Значить сніг і холоди
Наближаються сюди.
Снігурами через те
їх тепер ви і звете.

- Так чому ж снігурів так називають?

IV. Первинне сприйняття та усвідомлення нового матеріалу.

1. Робота в парах

Складіть словосполучення. (На кожній парті лежать картинки)

Голівки червоні

Грудці коротенький, товстий

Дзьобчорна

Спинка чорненький

Хвіст сіро-блакитний

2. Мозковий штурм.

- Яка шапочка у снігура на головці?
- Який піджачок покриває спинку?
- Яка сорочечка майорить на грудях і черевці?
- Що снігур робить дзьобиком?

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Текст-міркування.

II. Робота над матеріалом уроку.

1. Вправи на порівняння різних типів текстів.

Прочитай обидва тексти:

Текст 1

Знайшла мурашка гарну бадилину,
Везе-везе... везе-везе...
І так, і сям, і вгору, і в долину! –
Така тяжка, ніяк не доповзе.
Прийшла на поміч різна комашина,
Ще й коника гукнули стрибунця.
Три дні, три ночі царство мурашине
Рубало бадилину на дровця.

(Ліна Костенко)

Текст 2

Мурашки часто допомагають одна одній.

Наприклад, знаходить комаха їжу, а шматок завеликий для неї. Тоді вона кличе на допомогу товаришів. В мурашниках навіть є спеціальні мурахи-вантажники, що перетягують знайдені шматки до купи.

Може й нам слід повчитися в маленьких санітарів допомагати друзям?

Запитання для бесіди:

- Про що говориться в першому тексті? У другому?
- Яка мета першого тексту? Другого? (Учні з'ясовують, що хоча теми текстів однакові, мета першого передати подію, а другого – висловити та довести думку)

- Поставне запитання до обох текстів.(Школярі встановлюють, що перший текст відповідає на питання що сталося? , а другий – **чому?**З допомогою вчителя робиться висновок, що перший текст – розповідь, а другий – міркування)
- Давайте згадаємо, який текст називається міркуванням?

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Будова тексту-міркування.

III. Основна частина уроку

1. Вправи на спостереження за будовою міркувань.

На дошці таблиця: (алгоритм)

Структура міркування

речення, в якому висловлюється твердження	речення, в яких міститься доведення	речення, в якому робиться висновок

Прочитай тексти і скажи, яка думка в ньому висловлюється.

Текст

Рідна мова – то найцінніший скарб кожного народу.

Адже без мови народ не існує, не має своєї культури, не має материнської пісні.

Ми повинні берегти та шанувати мову батьків!

(За Л. Новиченком)

Запитання до бесіди:

- Знайди в тексті речення, в якому висловлюється твердження.
- Розкажи, як автор доводить, що рідна мова – то скарб?
- Зачитай останнє речення – висновок.
- Чи згоден ти з ним? Поясни свою думку.

- Визнач, який це текст: опис, розповідь чи міркування.
- З яких частин складається міркування?

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

3 клас

Тема. Закріплення знань учнів про будову тексту та засоби зв'язку його частин.

III. Основна частина.

1. Вправи на відновлення деформованих міркувань. (колективне виконання вправ).

Прочитайте речення:

Адже скільки про її кмітливість казок складено, скільки про винахідливість розказано!

Дійсно, хитрюща руда проказа.

Здавна вважали лисицю найхитрішим звіром.

Запитання для бесіди:

- Знайдіть речення, в якому висловлюється твердження.
- На якому місці воно повинно знаходитись у тексті?
- Яке речення містить доведення? Куди його слід поставити?
- Яке речення можна назвати висновком? Де його місце в тексті?

Прочитай відредагований текст. Це опис, розповідь чи міркування?

2. Самостійна робота в групах.

I група. Розмістити в правильному порядку частини міркування, поєднати тільки за змістом.

II група. Дописати в поданий текст слова, що поєднують його частини.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання твору-роздуму з елементами опису за темою 'Я і Україна'.

I. Актуалізація опорних знань.

1. Слово вчителя.

- Україна – це наша земля, наша країна із славною історією, народ якої протягом багатьох віків боровся за свободу й незалежність. Україна – це велика незалежна держава в Європі. Україна – це рідна мова, чарівна пісня, чудові народні традиції, мальовнича природа, талановитий народ. Україна – це рідна земля, земля наших батьків і всіх людей, що живуть на ній або жили раніше.

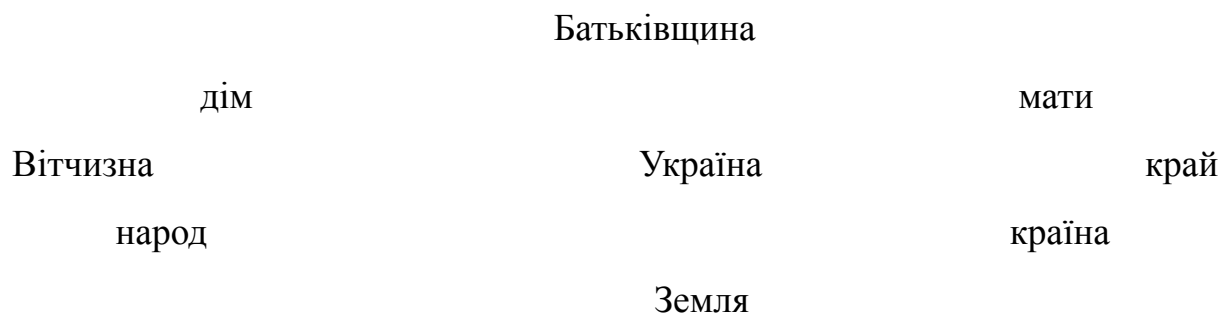
- Діти, а про що ви думаєте, коли чуєте слово ‘Україна’?

2. Вправа ‘Мікрофон’.

Учні продовжують речення ‘Україна – це...’

- Так, діти. Наша Україна – це і тихі води, і ясні зорі, і зелені садки, і білі хати, це лани золоті пшениці, степи і гори, ріки і долини, це прекрасні міста і села.

3. Побудова асоціативного куща.

Учні називають свої слова-асоціації.

- У доборі слів-асоціацій нам допоможе чарівна скринька. (У скриньці пшеничні колоски, калина, цукровий буряк, верба, сіль).

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання наукового тексту ‘Береза’, художнього опису ‘Берізка’, казки ‘Білокура красуня’ за поданим планом.

III. Основна частина уроку.

1. Робота в групах.

- Сьогодні на уроці ми будемо працювати окремими групами. Кожна група отримає окреме завдання.

1 група – це науковці, яким треба скласти наукову розповідь про березу.

2 група – це письменники, яким треба написати художній опис берези, використовуючи у мові прикметники, порівняння, епітети.

3 група – це казкарі. Для вас найскладніше завдання – спробуйте придумати казку, де берізка була б головною дійовою особою.

2. Хвилинка каліграфії.

- Виходячи з того, що у кожного різні завдання, то і хвилинка каліграфії буде для всіх різна.

1 група. БЕ ЗА РЕБЕРЕЗА

2 група. ІЗ БЕР КА   БЕРІЗКА

3 група. ОНЬК РІЗ БЕ БЕРІЗОНЬКА

3. Лексично-стилістична підготовка. Вправа ‘Мозковий штурм’.

- З яких частин складається текст? Як починаємо писати кожную частину?

- Які епітети можна дібрати до слова ‘берізка’? (Струнка, ніжна, білокура, кучерява, тендітна).

- До слова ‘віти’? (Довгі, ніби коси, тоненькі, гнучкі, розкішні).

- До слова ‘листочки’? (Зелені, клейкі, золотисто-жовті, оксамитові, мов сердечка).

- До слова ‘стовбур’? (Високий, тонкий, білокорий, стрункий).

(Кожна група вибирає собі прикметники та порівняння, які їй підходять).

4. Складання усної розповіді за поданим планом. (Кожна група отримує план).

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання тексту-міркування ‘Віночок вити – життя любити ‘.

II. Інтелектуальна розминка.

Розв'язування кросворда на основі загадок про квіти, які вплітались до вінка.

(Під час цієї роботи учні можуть користуватись тематичним тлумачним словником, який лежить на столі 'Довідкове бюро').

По горизонталі:

1. Виглядають із пшениці синьоокі чарівниці.
2. Стоять у полі сестриці золотокосі з білими віями.
3. Хто з вас, діти, нас не знає? Ми у лісі проживаєм. Дзвоном сонце зустрічаєм, маєм гарні, сині очки, називаємось ....
4. Йде на літо він у поле, сам росте чубатий, голий; а на зиму йде до хати, щоб усіх позодягати.
5. Сіяв шпак червоний ... , а вродило просо, Здивувався: як це так? Де воно взялося?

По вертикалі:

6. Золоте решето чорних хатинок повне.
7. Є в степу такий полин: запах чудодійний має наших пагорбів й долин. Раз дихнеш – здоровий будеш, рідний край свій не забудеш.
8. Все мороз поглушив, а мого цвіту не згубив.
9. Мов жаринки, ... квітують на осонні.

Ще й у мене у руці – на моїй долоні. (Записати в однині)

Відповіді : 1. Волошка. 2. Ромашка. 3. Дзвіночки. 4. Льон. 5. Мак.

1. Соняшник. 7. Євшан. 8. Барвінок. 9. Чебрець.

Є
С В Б
В О Л О Ш К А
Н А Р
Я Н В

Р О М А Ш К А І
Н Н
И О
Д З В І Н О Ч К И М А К
Е

Б

Р

Е

Ц

ЛЬ О Н

Підбиття підсумків. Запис слів-відгадок на дошці.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання тексту-розповіді з елементами опису на тему 'Перші весняні квіти'.

III. Робота над темою уроку.

1. Мозкова атака.

- Пригадайте все, що ви знаєте про весняні квіти.
- Які з цих квітів вам найбільше подобаються?
- Чому?

2. На дошці – малюнки квітів.

- Діти, наше завдання не тільки помилуватись цією красою, а й скласти текст-розповідь про кожну з цих квіточок. А от про які квіти ми будемо складати твори, ви дізнаєтесь, коли відгадаєте загадки.

Загадки

Я найперша зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.

Відгадайте, що за квітка,
Бо мене не стане влітку.
(Пролісок)

Стала на поляні
В жовтім сарафані.
Підросте – всміхнеться,
Для вітрів вбереться
В платтячко біленьке,
Пишне та легеньке.
Хто воно?
(Мати-й-мачуха)

З-під снігу з'явився.
Прокинувся від сну.
Усіх запросив зустрічай весну.
(Підсніжник)

3. Бесіда про предмет спостереження.
(На дошці три таблички – рамочки зі словами)
Подивіться на ці групи слів.

Ніжний	білий	сонячна	радісна	тепла
Перший	?	сміливий	?	
Тендітний	маленький	яскрава	жовтенька	ніжна
	красива			

-Яку з названих
можна описати

Блакитний	небесний	синій
	?	
Веселий	чарівний	радісний

квіточок
словами

першої рамочки? (Підсніжник).

Потім вписуються слова 'мати-й-мачуха' і 'пролісок'.

- Чому весняні квіти називають сильними, сміливими, ласкавими?

(Сильні, бо пробивають товщу снігу. Сміливі, бо не бояться морозу. Ласкаві, бо несуть першій подих весни, прикрашають сонну землю).

- А де з'являться ці квіти?

Творча робота в парах.

Скласти словосполучення.

Проліски	на галявинах, в урочищах
Підсніжники	в лісі, на узліссі
Мати-й-мачуха	на прогрітих берегах річок

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання казки на основі власного досвіду.

IV. Танок компліментів.

- А зараз відправимо наші сніжинки у танок компліментів. Скажіть, як вони, на що схожі, і як вони летять? (Відповіді дітей)

Читання записів з дошки

Які сніжинки	На що схожі сніжинки	Як летять, як падають
Пухнасті, срібні, сріблясті, золотисті, блискучі, грайливі, легенькі, прозорі, лапаті, м'які, синюваті	Пір'ячко, зірочки, парашутики, вогники, іскринки, крапельки, сльози	Кружляють, пурхають, миготять, танцюють, виграють, сяють, злітають, сипляться, переливаються

- Сніжинки вам дуже вдячні за такі компліменти! І кожна з них хоче стати головною героїнею вашої казки. А яка же героїня без імені? Давайте виберемо їй ім'я.

(Іскринка, Веселика, Грайлинка).

- Діти, наша Іскринка хоче, щоб ви написали казку про її подорож.
- А як можна назвати таку казку? (Діти пропонують варіанти назв).
- Запишіть той заголовок казки, якій вам найбільше сподобався.

(Подорож Іскринки. Мандрівка Веселинки)

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання розповіді на основі власних спостережень 'Моя мама – найкраща у світі'.

III. Основна частина уроку.

1. Читання віршів про маму.

2. Диктант швидкої дії.

(Учитель читає речення тільки раз, учні уважно слухають і швидко записують).

- а) Без матері і сонце не гріє.
- б) Всяке дитя матері миле.
- в) У дитини болять пальчик, а в матері серце,
- г) Любов матері і на відстані гріє.

(Перевірка виконання).

- Що об'єднує ці прислів'я? (Усі вони про маму).

3. Робота з картками.

- Скільки ласки і тепла таїть у собі це маленьке, але прекрасне слово 'мама', бо називає воно людину, яка для нас є найріднішою, найближчою,

найдорожчою. У мами найтепліші і найвправніші руки, найвірніше і найчутливіше серце, в якому ніколи не гасне любов до дитини, воно ніколи не залишається байдужим. І скільки б людині не було років, їй завжди потрібна мати.

- Ви одержали картки. Виконайте завдання: усно доповніть прислів'я:

На сонці тепло, а _____ (біля матері добре).

У кого є ненька, у _____ (того й голівка гладенька).

4. Підготовка до написання розповіді:

а) добір близьких за значенням слів до слова мама (матуся, мамочка, мамуся, ненька, матінка);

б) добір порівнянь до слова мама (мов сонечко ясне, мов голубка сива, мов весна, мов квіточка...);

в) добір означень до слова мама (добра, ніжна, ласкава, вірна, працьовита, найрідніша...);

г) добір означень до словосполучення мамині руки (невтомні, золоті, вправні, ніжні, ласкаві...);

д) добір означень до словосполучення мамина посмішка (лагідна, добра, щира, мудра...).

- Використовуючи цей мовний матеріал, ви напишете розповідь про своїх матусь.

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Написання твору 'Калина'

I. Актуалізація опорних знань учнів.

1 .Підготовча робота над написанням твору.

- Діти, а зараз розкажіть, будь ласка, нашому гостю Лісовичку, що ви знаєте про калину.

Гра 'Мікрофон'

- Калина – це кущ.
- А я знаю, що калина – це розлогий кущ.
- Калина – це лікарська рослина.
- Калина – це краса лісу.
- У калини червоні ягоди.
- Калина досягає восени.

2. Редагування віршів про калину. Робота в групах.

- Діти, про цей чарівний кущ складено безліч пісень, приказок, віршів. І зараз ми попрацюємо з віршиками про калину. Кожна група отримає вірш. Його потрібно прочитати, відредагувати і сказати, з чим порівнюється калина і які її ознаки.

1-а група.

Тече вода з- під явора
 Яром на долину,
 Пишається над водою
 Червона калина.
 Пишається калинонька,
 Явір молодіє.
 А кругом їх верболози
 Її лози зеленіють.

2-а група.

Ось калина над рікою
 Віти стелить по воді
 Хто це щедрою рукою
 Її намистечко надів?
 Червонясте, променисте –
 Розцвітає, к вогні.
 Дай хоч трішечки намиста,

Калинонько, і мені.

3-а група.

Зацвіла в долині
Червона калина
Ніби засміялась дівчинка - дитина.
А калина біля броду
Білі квіти розпускає
На свою червону вроду
Задивляється у воду.

4-а група.

Сонце гріє, вітер віє
З поля на долину.
Над водою гне з вербою
Червону калину.
Защебече соловейко
В лузі на калині –
Заспіває козаченько,
Ходя по долині.

5-а група.

Три явори посадили
Сестри при долині,
А дівчина заручена –
Червону калину.

3. Лексичне поле. Прийом 'Магніт'.

- Діти, а тепер ми можемо визначити, які ж слова притягує до себе калина. (Учні добирають слова-ознаки, які влучно б передавали красу калини). Запис слів на промінцях .

Гарна	КАЛИНА	пишна
червона		щедра
розкішна		багата
яскрава		рясна

Діти, а що нагадують вам ягоди калини? (вогники, ліхтарики, краплини крові, намиста, мереживо, коштовні камінчики самоцвіти).

Фрагмент уроку розвитку зв'язного мовлення

4 клас

Тема. Складання твору 'Рушник'.

III. Відбір і систематизація матеріалу, мовна підготовка до написання твору.

- Передати задушевне, сердечне ставлення до рушника можна, вживаючи пестливе слово. Доберіть таке слово.

- Так, це слово 'рушничок'.

Після цього відкриваю запис.

- Налаштуйтеся на задушевний лад і не втрачайте, підтримуйте його протягом уроку.

Для написання твору потрібно вміти із запропонованого обрати найголовніше, найсуттєвіше.

Призначення українського рушника допоможуть пригадати вірші, які підготували наші учні.

Читання віршів.

I учень.

На рушник розшитий
Хліб кладемо з сіллю,
Щоб легкі дороги славили країну,
Щоб у нашій праці

І в гучнім весіллі
Шанували в світі
Над усе людину.

II   учень.

Немовля загортають в рушник,
Нареченим під ноги встелють.
І в далеку дорогу дітей
З рушниками батьки проводжають.

III   учень.

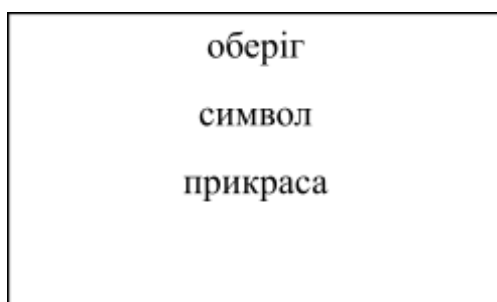
Як я малим збирався навесні
Іти у світ незнаними шляхами,
Сорочку мати вишила мені
Червоними і чорними нитками.

IV   учень.

Вишиваним рушничком
Стіни прикрасили.
Подивись, як у нас гарно,
Матусенько мила.

- Чим є рушник для українського народу? (Відповіді дітей).
- Якими кольорами оздоблюють рушники?
- Що означають чорний і червоний колір на вишиванці?

Після того, як діти усно повідомили, чим є рушник для українського народу, відкриваю на дошці слова :

Список використаної літератури:

1. Методичні рекомендації щодо усного і писемного мовлення молодших школярів. К.: Магістр –S, 1996.-77с.
2. Логачевська С Диференційовані завдання з розвитку мовлення для 2 класу// Початкова школа 2008. №3-с. 13-19
3. Будна Н.О., Головка З.Л. Творчі завдання з української мови 3 клас: Посібник для вчителів початкових класів та учнів. – Тернопіль. Богдан, 1997-72 с.
4. Бадер В. Розвиток зв'язного мовлення школярів // Рідна школа – 2009 - №11-с.60-62

5. Варзальська Л.О. Методичні рекомендації: - К., 2006-164 с.
6. Вашуленко М.С. Комунікативний підхід до засвоєння мови в 2 класі // Поч. Школа -209-№8 с.20-24
7. І.І. Дивакова Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль: Мандрівець, 2010,-179с.
8. Т.В. Решетука. Фізкультхвилинки у початковій школі. Тернопіль: Мандрівець, 2009,-25с.
9. Вердіна С.В. Панченко А.Г. Секрети педагогічної майстерності. Уроки для вчителя. Харків: Основа, 2010,-117с.
10. Садкіна В.І. 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок. Харків: Основа, 2009,-88с.
11. Г.Одинцова, Я.Кодлюк Цікаве мовознавство в початковій школі. Тернопіль: Підручники і посібники. 2015,-135с.
12. М.С.Валушенко методика навчання української мови в початковій школі. Київ: Літера ЛТР. 2012,-364с.
13. А.П.Каніщенко Вчимося писати твори. Тернопіль: Навчальна книга- Богдан. 2010,-248с.
14. Т.Дубіч Ігрові технології навчання на уроках у початковій школі. Тернопіль-Харків: Ранок, 2010,-128с.
15. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи. Початкова школа, 2010-№7-с.47-49
16. Бібік Н. Компетентність у результатах початкової освіти. Початкова школа, 2010-№9с.1-4
17. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД» 2010,-225с.
18. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти, Київ: Грамота, 2012,-504с.
19. Хименець В.В., Кірик М.Ю. Інновації у початковій школі. Тернопіль: Мандрівець. 2010,-312с.
20. Г.Анісімова, О.Нікулочкіна Сучасний урок у початковій школі. Тернопіль: Мандрівець. 2014,-100с.

